

(Hekayə)

PROLOQ

– *Bax, oğlum, bütün bunlar sənə danışmaqda məqsədim var. Şəhərimiz işğaldan azad olunan-da gedib o pilləkəni taparsan. Ətrafında evimizi bu danışdıqlarına uyğun olaraq yenidən tikərsən. Sonra pilləkəndə oturub bu hekayəni başa çatdırarsan. Amma diqqətli olarsan ki, uşaqlar məhəccərlərin üstü ilə sürüşəndə yıxılmasınlar. Pilləkən çox hündür olacaq...*

***

Evimiz təxminən üç mərtəbəli keçmiş bəy mülkü idi. Damı qırmızı, döşəmə və pilləkənləri qəhvəyi, qalan hər yeri ağ rənglənməmiş böyük bir ev. Dörd otaq, mətbəx və küçəyə baxan böyük taxta eyvandan ibarət üst mərtəbənin heyət tərəfi başdan-başa erməni ustaların zövqlə işləmiş olduqları aynabənd idi. Heyətdən – evin qarşısından taxta məhəccərlərin arası ilə nəhəng bir ilan kimi burulub yuxarı, üst mərtəbəyə qalxan qalın daş pilləkənlərin üzərinə aşağıya qədər uzanıb gedən tünd yaşıl rəngli, kənarları qırmızı zolaqlı ensiz kilim salınmışdı. Pilləkənin başındakı qapının arxası kiçik dəhliz idi. Dəhlizdən iki qapı açılırdı. Üzbəüzdəki qapı mətbəxə, sağdakı evin giriş otağına. Mətbəxdə qapı ilə üzəüz – yuxarı başda su çanağı və qaz piletəsi idi. Sağ divar boyunca, qapıya tərəf sıra ilə qab-qacaq dolabı, altında daim iki qıvrıq kətillər olan ensiz masa, soyuducu qoyulmuşdu. Hamısı da mətbəxin özü kimi ağ rəngdə. Mətbəxin heyətə baxan sol divarı qısa ağ pərdələrlə yaşmanmış aynabənd idi.

Giriş otağında qapının yanında, sağdan termo qoyulmuşdu. Sağ divarın baş tərəfində divan, qarşısında jurnal masası, sol divarla baş divarın küncündə ağ ensiz masanın üzərində şabalıdı rəngli televizor, onun yanında qırmızı rəngli telefon var idi. Televizordan xeyli yuxarı, divardan ağ dairəvi saat, ondan bir az aşağıda, sola – giriş qapısına tərəf kətan üzərində yağlı boya ilə işlənib çərçivələnmiş böyük rəsm asılmışdı. Sıldırım qayalıqları olan, uçurumundan aşağıya və qarşıda ki dağı etəyindən zirvəsinədək başdan-başa yaşıl meşələr bürüyən, göy çəmənliyində orda-burda otların arasından irili-xırdalı ağ qaya çıxıntıları gözə dəyən bu təbiət mənzərəsinin küncündən "Şuşa – Cıdır düzü" yazılmışdı (bu rəsmi bizim evə Bakıda yaşayan rəssam qohumumuz hədiyyə etmişdi). Saatla rəsm arasında, bir az aşağıdan, döşəməyədək uzanan tünd qırmızı rəngli, üzərində ağ, çəhrayı, yaşıl naxışları olan xalça asılmışdı. Bu xalça həm də qonaq otağının giriş otağına baxan pəncərəsinin gizlədirdi öz arxasında. Divanın arxasında, aynabəndin sütunundan vərəqlərinin bir qismi kəsilib götürülmüş təqvim kitabçası asılmışdı. Ona bir az yuxarıdan, elə həmin

İlqar Rəsul

sütundan ilgəyi mıxa keçirilmiş, kənarları qızılı saplarla işlənmiş ovuc içi boyda sarı yastıqça sallanırdı. Yastıqçaya müxtəlif rəngli sapları olan iynələr sancılmışdı (evdə bütün uşaqlar tikiş tikə bilirdilər və kimin paltarının düyməsi qopsa, ya bir yeri sökülse, özü tikirdi). Döşəməyə televizorla divanın arasındakı boşluğu örtəcək ölçüdə xalça salınmışdı. Bura hamının oturduğu ümumi otaq idi. Gələn qonağa da çox vaxt burada qulluq olunurdu. Qonşu otaqlara giriş bu otaqdan idi. Ona görə də otağın dörd divarının hərəsində bir qapı var idi. Giriş qapısından solda qonaq otağının, üzəüzdə kiçik yataq otağının, sağda yemək otağının qapısı idi. Yataq otağında iki çarpayı, onların arasında başdan – pəncərənin qarşısından kiçik komod qoyulmuşdu. Yaz ayları komodu üzərindəki güldanda yasəmən (yasəmən et-

evin ən böyük guşəsi sayılırdı. Bura girəndə qapının sol yanında divan, onunla üzəüzdə, amma xeyli aralıda bir tərəfi divara dirənmiş, ağır şam ağacından yığılıb-açılan böyük yemək masası, ətrafında stullar qoyulmuşdu. Masanın üzərində ortadan su dolu iri bardaq, stəkan, güldanda yasəmən və bülüllər qabda meyve, yaxud şirniyyat olardı. Qapının sağ yanında daha bir masa var idi. Amma bu, kiçik masa idi. Ondan daha çox nahar, şam, eləcə də səhər yeməyi zamanı içində yemək olan qazanın, kakao olan qəhvədanın, yaxud mətbəxə gedəcək bulaşmaq qablarının müvəqqəti dayanacağı kimi istifadə edilirdi. Həmin masanın arxasındakı sütundan ermənilərin klassiki sayılan Sayat Novanın rəsmi asılmışdı. Çox da böyük olmayan taxtanın üzərinə qravür üsulla çəkilmiş rəsmə də şair oturub kamançasını dizinin üstündə tutmuşdu. **Taxtanın arxasına Sayat Novanın Azərbaycanca yazdığı şeiri həkk**

Bizim evin pilləkəni

rinə bürünmüş otaqda istirahət etmək çox xoş olur), qalan aylar heyətin başqa gülləri, çiçəkləri olardı. Güldandan bir az aralıda elektrik lampası və gecələr yat-

mazdan əvvəl, eləcə də günortalar istirahət zamanı mütaliə edilən kitablar qoyulardı. Qapının sağ tərəfində içəridən – aşağı baş divarla yan divarın küncündə ayaqlı, hündür paltar asılqanı var idi. Qapıdan solda divardan tünd yaşıl, üzərində açıq yaşıl, sarımtıl və çəhrayı naxışları, gülləri olan ensiz xalça asılmışdı. Bu xalça divara yaraşmaq üçün yanaşı, qonaq otağının yataq otağına baxan pəncərəsinin öz arxasında gizlədirdi (xalçanın arxası uşaqların bir-birindən gizlənməsi üçün əla sığınacaq idi). Bu otaq giriş otağından aynabəndlə ayrılırdı. Həmin aynabəndə, əslində, açılıb-yığılan arakəsmə də demək olardı. Erməni ustalar onu elə düzəlmişdilər ki, istədiyini vaxt cəftələrini tavandan və döşəmədən ayıraraq, arakəsməni çəkib giriş otağında – divanın arxasındakı divar boyu uzatmaq olurdu. Bu vaxt giriş otağı ilə yataq otağı birləşib zala çevrilirdi. Ancaq bu çox az hallarda edilirdi. Yalnız xeyir-şər mərasimləri olanda.

Girişdən sağda yerləşən yemək otağı qonaq otağından sonra

heyətlər, yaxın-uzaq məhəllələr, hətta bizdən xeyli aralıdakı küçələr qışda ovuc içi kimi aydın görünürdü. Yayda aynabəndin sağ tərəfdən qarşısını pilləkənin yanından ucalan qocaman tut ağacının yarpaqları kəsirdi. Qarşı və sol tərəf pəncərələrdənsə yataq otağından olduğu kimi daha çox ağacların başı, evlərin damları və ümumiyyətlə, şəhərimizin cənub hissəsinin göz işlədikcə uzanıb gedən yaşıllıqları, dağlar görünürdü. Yazqabağı, yayda evin havasını dəyişmək üçün o baş-bu baş aynabəndin pəncərələri açıq olanda həzin küləklə tül pərdələrin rəqsini seyr etmək adamın içine anlaşılmaz bir yüngüllük gətirirdi. Bəzi pəncərələrdən küləyə qoşulub çölə çıxan tüllər aynabəndin daş məhəccərinin naxışlarını sığalırdı. Qalan pəncərələrin tülləri evin içində, tavanla döşəmə arasında aşağı-yuxarı hey dalğalayırdılar. Belə anlarda qeyri-adi olduğu qədər de ecazkar bir mənzərə yarandırdı evimizdə. Eyni vaxtda üç otaqda ağ tül pərdələr gah həzin-həzin qalxıb-enir, gah da sanki tavana bitişik ilgəklərdən qopmaq istəyirmiş kimi dartı-

nır, vurnuxur, özlərini çərçivələrə çirpirdi, sonra sakitləşib yenə də bizim eşitmək iqtidarında olmadığımız hansısa lirik musiqinin sədaları altında bal rəqsini davam etdirirdilər öz görünməyən sevgililəri ilə. Həmin vaxtlar otağa girib pəncərəyə yaxınlaşan adamın başına, boynuna dolanmaqdan, üzünü oxşayıb, saçlarını qarışdırmaqdan da çəkinmirdilər tül pərdələr. Axsama yaxın külək güclənərdisə, biz uşaqlar anamızın tapşırığına əməl edərək artıq yelə qoşulub qaçmaq üzrə olan pərdələri bir əlimizlə cilovlayıb içəri salırdıq, o biri əlimizlə pəncərələri örtüb bağlayardıq. Yay aylarında günortalar o pəncərələrin altındakı çarpayıda, yaxud divanda uzanıb kitab oxumağın, lap elə gözlərini yumub mürgüləməyin ayrı ləzzəti olardı. Pərdələr sanki özlərinə diqqət, qayğı tələb eləyirmiş kimi gedib-gəlib adamın üzünə sürünərək mütaliyə, yuxulamağa imkan verməzdilər. Amma yenə də pəncərəni örtməzdi heç kim. Çünki həzin meh mütaliədən də, yatmaqdan da az dincəlmirdi adamı. Yemək otağının qapısı qonaq otağının qapısı ilə üzəüz idi.

"Böyük ev" adlandırdığımız qonaq otağında vəziyyət başqa idi. Əgər üst evin digər otaqlarını xarakter və görkəmcə bizim evin uşaqlarına bənzətmək olarsa, bura daha çox bizim evin anasını xatırladırdı. "Böyük ev" havasına, görkəminə, aurasına da görə digər otaqlardan xeyli fərqlənirdi. İlin fəsillərindən asılı olmayaraq, burada bir ağırlıq, ciddilik hökm sürürdü daima. Adından da belli olduğu kimi, bura evin ən böyük otağı idi. Dördü yan divarlarda (ikisi sağda, ikisi solda), biri aşağı başda – eyvanın qapısının yanında olmaqla beş pəncərə var idi bu otaqda (şərqə düşən baş divarda pəncərə yox idi). Eyvanın qapısı aşağı başda - giriş qapısı ilə üzəüz idi. Onun sağında o dövrün sanballı ev avadanlıqlarından sayılan, qabaq tərəfindən başqa hər yeri qara mebdəndən olan böyük "VEF-Rapsodiya" radiolası (biz ona "priyomnik" deyirdik) qoyulmuşdu. Radiolanın qapağının altında əksəriyyəti Azər-

baycanın və Avropa klassiklərinin əsərlərindən ibarət xeyli val var idi. **Qapağın üstündə ortadan radiola rəngdə kiçik, ekzotik çıraç qoyulmuşdu. Şüşənin başındakı ağ, zərif çətir onu bir az da meşə göbələyinə bənzədirdi. Radiolanın sol tərəfində tünd şabalıdı rəngdə, kənarlarında nazik qızılı dəmirlərdən xətləri olan, şüşə qapılı kamod yer alırdı. Komodu üzərində rəngli bülüllərdən üç ekzotik qab düzülmüşdü. Komoda pəncərənin arasında ensiz servan qoyulmuşdu. Otağın baş tərəfində bütün divar boyu uzanan böyük servan var idi. Eyni üslubda düzəldilmiş bu qəhvəyi servanların şüşə qapıları da nazik qızılı dəmirlərlə bərkidilmişdi. Komod, servanlar, eləcə də onların içində xüsusilə zövqlə düzülmiş qablının əksəriyyəti ovaxtiki Çexoslovakiya istehsalı idi.**

Aşağı başdakı tək pəncərənin yanında Rusiya istehsalı olan "Kuban" pianosu qoyulmuşdu. Pianonun üstündə sağda kənarları qara plastmasdan, ortası sarı parçadan olan "Spidola" adlı radioqəbuledici, solda anamızın çərçivəyə salınmış şəkliləri var idi. Divarın yuxarisından aşağı küncünə qara lent bağlanmış böyük portret asılmışdı. Bu, bizim atamızın portreti idi. Piano ilə giriş qapısının arasında, divanın içində tavandan döşəməyədək böyük kitab dolabı var idi. Evimizin ən dəyərli sərvəti də elə məhz divardan asılmış qəhvəyi rəngli xalçanın arxasında gizlənən həmin dolabda saxlanılırdı. Yüzlərlə qiymətli kitab. Burada dünya ədəbiyyatından tutmuş, uşaq ensiklopediyalarına, nağıllara, dastanlara qədər böyük ensiklopediyalardan, fəlsəfi əsərlərdən dilçiliyə qədər hər cür kitab rast gəlmək olardı. Xalçanın yuxarisından balaca qardaşımın mənim qoşa çəkilib böyüdülmüş, ortası ellipsvari kəsik olan dördkünc ağ karton üzülüyə salınmış, ağ paltarlı körpəlik şəklimiz asılmışdı. Giriş qapısından sağda "Elektron" adlı böyük televizor qoyulmuşdu. Televizorla baş divarın arasında tünd qəhvəyi rəngdə çox da böyük olmayan divan, iki kreslo və jurnal masası var idi. Divanın yuxarisında divardan böyük qarışımın beş yaşında olarkən çəkilmiş şəkliləri asılmışdı. Sağ əlinin şəhərdə barmaqını yanağının batıq yerinə qoyaraq, təbəssümlə baxan bu qəşəng oğlanın da şəkliləri böyüdülmüş eynilə bizimki kimi ağ karton üzülüyə salınmışdı. Otağın ortasında açılıb-yığılan şabalıdı rəngli böyük mebel masa, ətrafında stullar düzülmüşdü. Döşəmədə tünd qırmızı, üstü qədim Azərbaycan xalçaçılığının gəlmə naxışları bəzədilmiş böyük Qarabağ xalısı var idi.

Bu otaq digər otaqlarla müqayisədə xeyli qaranlıq olurdu. Çünki otağın divarları da mebellərin rənginə uyğun olaraq tünd və açıq qəhvəyi boyalarla işlənmişdi. Üzbəüz divarda, eyvana baxan pəncərələrin qabağından bütün divar boyu, üzərində minlərlə zərif naxışlar – əksəriyyəti tünd rəngli xırd güllər, çiçəklər, yarpaqlar olan, bütövlükdə qaraya calan tünd qırmızı iki böyük Herat xalısı asılmışdı. Xalılardan birinin üzərində yuxarıdan, tavandan azca aşağı yənə karton çərçivədə ağ paltarlı, ağ papaqlı, təxminən iki yaşında qapqara, yekə gözləri olan qəşəng bir qızçıqaz şəkliləri asılmışdı. Bizim evin oğlanlarının yeganə bacısı idi bu şəkildəki.

(ardı gələn sayımızda)